

NOGA MED SIFFRORNA. Det gäller att hålla koll på violinens mått genom hela produktionen. Men man får inte mäta för mycket heller. Då är risken att man stirrar sig blind på siffror i stället för att lyssna på materialet, berättar violinmakaren Peter Westerlund.

FOTO: ANNA LJEMALM

Peter Westerlund – vår tids Stradivari

Ända sedan norbergaren Peter Westerlund började bygga fioler 1980 har han kämpat mot den gängse uppfattningen att "äldst låter bäst". Fortfarande kan violinister nekas inträde till en orkester om fiolen är för ny. Till slut fick Peter Westerlund nog och bestämde sig för att ta saken i egna händer.

Den legendariske instrumentmakaren Antonio Stradivari dog för 274 år sedan, men har fortfarande hela violinistvärlden lindad runt sitt lillfinger.

I årtal har fiolbyggare och forskare över hela världen slitit sitt hår i jakten på hemligheten som den gamle italienska mästaren tog med sig i graven. Hur kan hans 1700-talsvioliner slå an toner som ingen annan fiol? Hur kan de urgamla instrumenten fortfarande skapa sådan magi?

Teorierna har duggat tätt genom åren, så även de senaste årtiondena. 2003 trodde sig en amerikan vid Columbias universitet ha löst gåtan. Mellan 1645 och 1715 var vintrarna kalla och somrarna nästan obefintliga. Perioden brukar benämnas

som "lilla istiden". Det fick till följd att träden växte långsamt och blev extra täta. Det ska i sin tur ha bidragit till att Stradivaris fioler fått sin jämna och harmoniska klang. Men andra fioler som byggdes med samma trä blev i stället mediokra.

Nej, förklaringen sitter i lacken. Det förkunnade en ungrare 2006. Han hade upptäckt att italienaren bestrukt sin mästerverk med borsyra och komponerat en speciell lack som därmed skapat dess magiska klang. Snart visade det sig dock att borsyra var vanligt som insektsmedel förr i tiden, och inte unikt på något sätt.

2010 hette lösningen svamp. Det skulle växa svamp i träet som sedan förvandlades till fioler.

Under sin livstid byggde Antonio Stradivari sammanlagt cirka 1 100 musikinstrument, varav 600 finns kvar än i dag. Ett väl

bevarat exemplar kan gå löst på närmare 40 miljoner kronor. På violinister lyckas klättra upp i den absoluta världsklassen utan en Stradivarius i sin ägo. Men är gammal verkligen alltid äldst?

När Peter Westerlund flyttade till Umeå för att studera till lärare som 20-åring packade han med sig en blockflöjt, en gitarr och en fiolstråke. Men ingen fiol, för det hade han ingen.

Peter Westerlund nöjde sig med att spela med stråken mot gitarren tills han sprang på en billig fiol å 350 kronor och slog till. Snart upptäckte han dock att fyndfiolen hade sina begräns-

ningar. Det var då han bestämde sig för att tillverka en egen. Hur svårt kunde det vara?

– Jag gjorde alla fel man kan tänkas göra, den såg inte klok ut. Men alla kan bygga en fiol som låter, säger Peter Westerlund.

Året var 1980. Fem år senare, 1985, hade Peter Westerlund fått sådan snurr på försäljningen att han startade firma vid sidan om arbetet som kemi- och matematiklärare i Norberg. Efter fruns godkännande tog han ett av villans mindre rum i anspråk och förvandlade till arbetsrum. Ytterligare fem år senare, 1990, kunde han försörja sig på violinmakeriet och sa upp sig från läraryrket.

– Det känns som om jag fortfarande har sommarlov, säger han.

I dag är Peter Westerlund Sveriges enda fiolbyggare på heltid och har hunnit bygga sammanlagt 283 instrument. I snitt blir det mellan 12 och 15 om året.

Hans fioler säljs för omkring 140 000 kronor, det motsvarar tre och en halv promille av vad en Stradivarius kan kosta. Peter Westerlund är less på att Stradivariusfiolen alltid höjs till skyarna per automatik och tycker att violinistvärldens dyrkan är överskattad. Men så är han partisk i frågan också. Som fiolbyggare vill han inte gärna att branschen ska fortsätta sukta efter urgamla instrument, utan få upp ögonen för hans nyttillverkade.

Peter Westerlund beskriver 1900-talet som ett svart sekel för fiolbyggare. När han började skapa fioler var alla besatta av siffror. Man skulle mäta allt. Symmetri var ledordet. Fiolmakare över hela världen mätte Stradivarius och ville till varje pris skapa exakta kopior.

– Vem är bäst av Rembrandt och Dalí? Allt går inte att mäta med linjal. Trä är ett levande material. Att det lutar lite, det är ju det som ger fiolen liv. Allt mätande gjorde att man körde i diket.

Men i slutet av 1900-talet och början av 2000-talet hände det något. Världens fiolbyggare gläntade försiktigt på sina dörrar och började dela med sig av sina specialknep till varandra. Innan satt man och tjuvhöll på hemligheter men nu valde man alltså att samarbeta. Teorierna bakom Stradivariusens storhet fortsatte att dugga tätt, men flera slutade att jaga och försökte hitta nya vägar i stället för att bara efterlikna de gamla.

Peter Westerlund konstaterar enkelt att det fanns flera duktiga fiolbyggare på 1700-talet. Antonio Stradivari var en av dem. Giovanni Battista Guadagnini en annan. Januarius Gagliano ytterligare en.

– Under den här perioden gjordes många fantastiska fioler. Man var inne i en gyllene era. Men jag är övertygad om att vi är inne i en sådan nu också. Dagens instrument håller hög klass, samarbetet är bra för alla. Men folk ser inte det. Konst bedöms inte av nutiden, utan av framtiden. Kanske kommer man att inse senare hur bra dagens fioler faktiskt är, säger Peter Westerlund.

Ända sedan starten 1980 har han fått försvara sina instrument och förklara för potentiella köpare i allmänhet och kritiker i synnerhet varför äldst inte alltid behövs vara bäst. Men de flesta var inte ens villiga att lyssna. I början av 2006 fick han nog.

– Ja, till slut tröttnade jag. Folk kan väl åtminstone prova innan de bedömer en fiol? Men nej, man fick inte ens chansen, säger Peter Westerlund.

Det var då han fick sin idé.

Ett par månader senare, den 18 mars, satte sig 70 stråklärare och stråkmusiker till rätta i aulaolatorna på Södra Latin i Stockholm. En Stradivariusfiol värderades till 20 miljoner kronor fanns i rummet. Det kändes nästan i luften.

I mörkertopp på läktaren var violinisterna Per Sandklef och Bernt Lysell redo att sätta i gång. Sex fioler stod uppradade i skenet av en liten lampa som bara precis gav det ljus som behövdes. Förutom Stradivarius från 1709 fanns där även en Guadagnini fiol från 1772 och en Gagliano fiol från 1766. Bredvid dem stod tre svenska violiner – tillverkade av Zethelius, Larsson och Westerlund. Ingen fick veta vilken som var vilken.

– Ingen fick veta vilken som var vilken.

Panelen av professionella stråklärare och stråkmusiker hade fått i uppgift att lyssna noga och satt beredda med omröstningslappar och pennor. Vilken fiol lät bäst? Bakom blindtestet stod Svenska stråklärarförbundet som hade nappat på Peter Westerlunds idé utan att tveka en sekund.

Per Sandklef och Bernt Lysell spelade utdrag ur solosonater av Bruch, Bach och Sibelius. Samma musikstycken på varje instrument. Låtvalen var inte en slump – tanken var att panelen skulle ges bästa möjliga förutsättningar att bedöma violinernas styrkor och svagheter i bland annat ton, volym samt kvaliteten i höga och låga register.

Efteråt sattes en lista upp i foajén. Vann gjorde Peter Westerlunds fiol. Stradivariusfiolen kom sist. Resultatet chockade

och förvånade stråkeliten. Hur kunde den anonyme svensken klå självaste Stradivari?

Hemma i Kärrgruvan i Norberg fortsatte arbetet som vanligt i det lilla arbetsrummet. Resultatet spred sig som en löpeld genom världen, men Peter Westerlund tog det hela med ro. Ett blindtest skulle inte göra någon skillnad. För att verkligen ändra den gängse uppfattningen var äldst fiol är bäst krävdes mer än så.

Enligt Peter Westerlund genomsyras violinbranschen av pengar och styrs av fiolhandlare som lever på att köpa och sälja antika fioler. Så länge de kan sälja Stradivariusfioler för 40 miljoner kronor kommer de gladeligen att fortsätta med det. De låter sig inte påverkas av ett futtigt Sverigeexperiment.

BYGGARE. Peter Westerlund har byggt fioler sedan 1980. Lika länge har han försökt förklara för violinister och andra att den hyllade fioltillverkning. "Antonio Stradivari blev 93 år gammal och hann göra 1100 instrument. Det är strongly gjort. Den gubben skulle jag

Stradivariusfiolen inte nödvändigtvis är så fantastisk som alla hävdar. Men han hade inte tackat nej till en inblick i 1700-talets ha velat träffa", säger Peter Westerlund.

FOTO: ANNA LIJEMALM

divari. Amerikanen insåg där och då att han till varje pris måste lägga vantarna på en av svenskens violiner. Men vilken?

Ricardo Morales jämförde fiolerna med en samling vackra kvinnor. Den ena violinen var snyggare, den andra sexigare. En tredje var mer kärleksfull och den fjärde rentav änglalik. Efter noggrant övervägande fastnade han till slut för en av fiolerna, men drömmer fortfarande om nummer 268 och de andra som han tvingades välja bort.

Philip Greenberg fascinerades av Ricardo Morales entusiasm, men visste att han var ute på djupt vatten i och med sin nya satsning. Även om han var övertygad om Westerlunds genialitet hade han inte råd att riskera att kunderna tappade förtroendet för hans 1700-talsexpertis. För en framgångsrik violinist finns det ingen motsvarande statussymbol än att äga en fiol av en känd italiensk fiolmakare. Också investerare började visa ett allt större intresse för de antika fiolerna. Samtidigt som många förlorat miljoner genom felinvesteringar i fastigheter, konst och företag hade 1700-talsviolinernas värde gått spirakrakt uppåt i mer än 50 års tid. Det var en säker investering.

I januari i år fick Philip Greenberg i uppdrag att anordna en föreläsning om antika fioler för amerikanska investerare som tjänade mer än 100 miljoner dollar om året. Inspirerad av det svenska blindtestet valde Philip Greenberg noga ut 16 av sina finaste fioler från sin butik. Men den här gången handlade det om inte mindre än fyra Stradivariusar, varav en värderades till nästan 40 miljoner kronor. I startfältet fanns också två fioler av Guarneri del Gesù, tre av Carlo Bergonzi, en Gaglianofiol, en Guadagnini, en Amantifiol från 1596 och flera andra italienska stordåd till violiner. I sista minuten bestämde han sig för att plocka med sig en av Peter Westerlunds fioler också. Det fanns inte tid att lyssna och välja, han greppade en på måfå.

Den 15 januari fick de amerikanska miljardärerna lyssna och gradera violinerna, precis som den svenska stråkeliten gjort vid Södra Latin i Stockholm några år tidigare. Men den här gången var upplägget lite annorlunda. En violinist spelade på de 17 fiolerna i ronder om två och två. Publikerna fick rösta på sina favoriter som senare ställdes mot andra finalister. När fiolerna spelats mot varandra, gång på gång, fanns det till slut bara en enda kvar.

Det kan inte vara sant, tänkte åhörarna. Men det var det. Norbergaren hade gjort det igen.

ANNA LIJEMALM
anna.lijemalm@ingress.se
0223-466 10

■ VAD HÄNDE SEDAN?

- ✓ Philip Greenberg har sålt flera av Peter Westerlunds fioler till både violinister och investerare.
- ✓ Fiolhandlare i både USA och övriga delar av världen hävdade att testet inte genomförts korrekt, att något måste vara felaktigt.
- ✓ Samtidigt som världens börser fortsätter att åka berg- och dalbana anses fiolen vara en säker investering. Intresset för Stradivariusfioler tycks aldrig sina.
- ✓ Peter Westerlund bygger ett sprillans nytt arbetsrum. Han växte ur det gamla.